

УДК 81+008(477)

Людмила Гнаповська, Світлана Дорда

«МОВА» – «ЛЮДИНА» – «КУЛЬТУРА» В ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІЙ ПЕРСПЕКТИВІ

У статті діалектика взаємозв'язків елементів семіотичної тріади «мова – людина – культура» аналізується в лінгвокультурологічній перспективі. Дослідження спирається на арсенал вітчизняних та зарубіжних розвідок, в надрах яких формується понятійно-термінологічний апарат сучасної лінгвокультурології. Наводяться різні погляди на спектр завдань, які розв'язує ця міждисциплінарна галузь наукового знання, у дослідницькому фокусі якої знаходиться пошук ознак мови як культурного коду нації. Думка про інтегративність лінгвокультурології, що увібрала в себе компоненти методологічного апарату різних наук (психології, етнографії, соціології, когнітології, культурології тощо), доводиться шляхом стислого огляду методів, котрі використовуються в сучасних лінгвокультурних дослідженнях, які саме завдяки зазначеній інтегративності набувають статусу валідного джерела інформації про національно-специфічну логіку сприйняття та оцінювання світу певним соціумом. Виходячи з цього, основні теоретичні положення статті ілюструються на матеріалі інтерпретації лінгвокультурного потенціалу, закодованого у внутрішній формі англійської антропонімії. Вибір онімів як об'єктів аналізу пояснюється специфікою їх семіотичного статусу: семантична структура онімічних знаків нерозривно пов'язана з позамовними ознаками етнокультурної спільноти, в надрах якої вони зародились. Виконуючи функцію суспільно обумовленої ідентифікації максизнака – *людини* – у розмаїтті її просторових, діяльнісних, особистісних, ціннісних орієнтирів, оніми функціонують як своєрідні культурно-історичні індекси суспільно значущих реалій, що дозволяє трактувати їх як лінгвокультури. Розгортання смислового простору цих лінгвокультурем надає дослідникові можливість декодувати реалії життя етносу-носія мови на певному етапі його соціально-культурного розвитку, зокрема ті з них, які через низку чинників позамовної природи були втрачені, вийшли з ужитку або є забутими і можуть бути відтворені лише завдяки процедурам лінгвокультурного аналізу.

Ключові слова: лінгвокультурологія, методи лінгвокультурного аналізу, культурологічні концептуалізації, лінгвокультурема, ономастична лексика, лінгвокультурний потенціал мовного знака.

*«Культуру можна визначити як те,
ЩО суспільство робить і думає.
Мова ж є те, ЯК думають»
Едвард Сепі*

Постановка наукової проблеми та її значення. Однією з визначальних характеристик науки ХХІ століття вважається тенденція до взаємопроникнення різних галузей наукового знання. Методологія сучасної функціональної мовознавчої парадигми, в межах якої «мова Буття поступилась місцем мові Інформації» [9, с. 67], також поставила на порядок денний необхідність виходу за межі замкненої «в-собі-і-для-себе» системи мови та проведення міждисциплінарних лінгвістичних досліджень. При цьому особливої нагальності набуває наразі культурологічний імператив вивчення мови: адже мова – це невід'ємний та найважливіший компонент будь-якої національної культури, повноцінне ознайомлення з якою обов'язково передбачає не лише розуміння сукупності матеріальних артефактів та історичної, географічної, економічної й інших детермінант останньої, а й спробу поглянути на світ очима носіїв цієї культури, усвідомивши, яким є склад мислення нації, її національна логіка сприйняття й оцінки світу, яка «сітка координат» та який «космос» (у розумінні «устрій/порядок») вибудовують національну картину світу певного суспільства [2, с. 77]. Зазначена спроба може бути успішною лише за умови аналізу мови: саме вона як складна семіотична система кодує у внутрішній формі своїх різнорівневих знаків безцінний спадок соціуму, що є її носієм.

Відображенням прагнення науковців до синтезу інформації, отриманої в ході численних розвідок у галузі антропології, соціології, політології, історії, етнографії, культурології, когнітивістики і власне лінгвістики, стала активізація лінгвокультурологічних студій, спрямованих на дослідження складних діалектичних взаємозв'язків базових феноменів тріади «мова – людина/особистість – культура». Сучасна лінгвокультурологія як автономна галузь мовознавчих досліджень – це своєрідна «лінза», крізь призму якої дослідникові вдається набути

знання про наявні, втрачені або забуті реалії, що конституують самобутність нації в поєднанні її матеріальної, духовної та ментальної культур.

Мета і завдання статті. Стисло оглядаючи методологію та методи дослідження сучасної лінгвокультурології, стаття має на меті проілюструвати, як аналізовані прийоми можуть бути застосовані на матеріалі лінгвокультурної інтерпретації англійської ономастичної лексики.

Аналіз досліджень проблеми. Сучасна лінгвокультурологія як міждисциплінарна наука, що склалася наприкінці ХХ століття, є втіленням лінгвістичної спадщини В. Гумбольдта з його концепцією мови як «духу народу», теорії «лінгвістичної відносності» Е. Сепіра та Б. Уорфа, праць плеяди вітчизняних та зарубіжних дослідників (Н. Арутюнова, А. Баранов, В. Воробйов, С. Воркачев, В. Карасик, Ю. Караулов, Ю. Корнілов, В. Красних, О. Левченко, В. Маслова, К. Мізін, Н. Теля, А. Хроленко, В. Шаклеїн, О. Шмельов, А. Wierzbicka, J. Bartminski, S. Niebrzegowska, R. Grzegorzczkova, A. Mikolajchuk, Z. Muszynski, A. Creeze, T. Dinh, R. Frank, K. Jensen, F. Sharifian та ін.). Увібравши в себе широкий спектр визначень мови (як пізнавальної системи, як дії, як соціальної діяльності, як складної адаптивної системи тощо) та різноманітні варіації розуміння культури (як когнітивної системи, як символічної/знакової системи, як соціальної практики тощо), лінгвокультурологія сьогодні спирається на тезу про те, що мова є не лише прозорим посередником (medium), але й формує наші думки та дії [16, с. 4].

Методологічне підґрунтя сучасної лінгвокультурології експлікується в її численних дефініціях. Так, О. Т. Хроленко визначає лінгвокультурологію як філософію мови і культури [10, с. 51]. На думку В. В. Воробйова, лінгвокультурологія – це комплексна наукова дисципліна синтезуючого типу, яка вивчає взаємозв'язок і взаємодію культури і мови в її функціонуванні, відображаючи цей процес як цілісну структуру в єдності мовного та позамовного змісту за допомогою системних методів і з орієнтацією на сучасні пріоритети й культурні установки [1, с. 37]. В. В. Красних вважає, що лінгвокультурологія як дисципліна, що вивчає прояв, відображення й фіксацію культури в мові і дискурсі, безпосередньо пов'язана з вивченням національної картини світу, мовної свідомості, особливостей ментально-лінгвального комплексу [3, с. 12]. Ф. Шаріфіан розглядає лінгвокультурологію як міждисциплінарну галузь, що пропонує як теоретичну, так і аналітичну основу для вивчення культурних концептів, котрі лежать в основі використання людських мов [21, с. 2]. Визнаючи, що лінгвокультурологія, немов міст, єднає дослідників із різних сфер та дозволяє їм зосередитись на проблемах взаємного інтересу з нової точки зору і виявити нові проблеми та рішення, Р. Френк стверджує, що відкритість та багатопрофільність лінгвокультурології визначають її як гнучкий трансдисциплінарний парасоль для майбутньої роботи над мовою та культурою [14, с. 493, 507]. У той час А. Кріз акцентує, що лінгвокультурологія досліджує соціально-культурне обґрунтування мов, створюючи зв'язки між мовою, культурою, суспільством та пізнанням складними способами, до яких непросто застосувати суворо контрольовані апріорні аналітичні категорії [12, с. 232].

При значному розмаїтті підходів та дефініцій, дослідники одностайні в думці, що мова є складною адаптивною системою і концептуальний апарат лінгвокультурології групується навколо базової смислової діади «мова – культура», а в більш широкій перспективі з урахуванням центральної позиції ЛЮДИНИ як суб'єкта будь-якої мови та культури, – тріади «мова – людина – культура». При цьому пошук найбільш прийнятних прийомів та процедур лінгвокультурологічного аналізу здійснюється шляхом використання елементів концептології, герменевтики, філології та інших дослідницьких концепцій, і сьогодні представники різних лінгвокультурологічних шкіл намагаються інтегрувати різні методи дослідження. На додаток до таких традиційних методик, як діахронічний/синхронний концептуальний аналіз, фреймовий аналіз, нарративний аналіз, методи польової етнографії (опис, класифікація тощо), відкриті інтерв'ю, психологічні та соціолінгвістичні прийоми спостереження за учасниками та аналіз даних фокус-груп, технологія лінгвістичної реконструкції культури; прийоми експериментально-когнітивної лінгвістики закордонні лінгвокультурологічні школи також застосовують:

✓ *концептуально-асоціативний аналіз* (conceptual-associative analysis) спрямований на дослідження моделей називання слів за асоціацією (word association). Цей метод, який до недавнього часу використовувався переважно в кількісних дослідженнях різних когнітивних структур, був частково модифікований відповідно до якісних досліджень та спрямований на

вивчення культурних концептуалізацій (conceptualizations) [19]. Використання цього методу в лінгвокультурології обґрунтовується тим, що слова-стимули (stimulus words) відображають асоціативні зв'язки в концептуальній системі мовця, які зазвичай утворюються в результаті таких когнітивних процесів, як схематизація та категоризація, а асоціативні відповіді на слово-стимул відображають елементи та аспекти концептуалізації в концептуальній системі особистості;

✓ *концептуальний аналіз переказу подій/історій* (conceptual analysis of story recounts), який первинно застосовувався для лінгвокультурного аналізу недостатнього порозуміння (miscommunication) між англomовними дітьми-аборигенами та їхніми викладачами-неаборигенами [22], а також контекстів, в яких використовувалася англійська мова аборигенів [25]. Аналіз зібраних даних проводився відповідно до моделі, яка «розбивала» переказ подій/історій на певні уявні «ідейні одиниці» ('idea units'), кожна з яких визначалася як «фраза, що передає одну повну ідею, дію, думку, почуття або подробицю» [18, с. 1178]. У результаті було виокремлено п'ять типів «ідейних одиниць»: правильний спогад/переказ (correct recall), частковий спогад/переказ (partial recall), реінтерпретація (reinterpretation), додавання (addition) та прогалини/упущення (omission). Частковий спогад/переказ може виникнути через незнання культурних схем, що лежать в основі оригінального дискурсу. Альтернативна інтерпретація (реінтерпретація) може відображати невідповідність між змістом схем, пов'язаних з оригінальними наративами, та схемами, що виникають у свідомості учасників [21, с. 43]. Застосування зазначеного методу сприяло появі підрозділу (subfield) лінгвокультурології, який називають «критичною прикладною лінгвокультурологією»;

✓ *аналіз (мета дискурсу)* ((meta)discourse analysis), в межах якого для дослідження сприйняття (не)ввічливості в Персії, Ф. Шарифіаном і Т. Таебі [23; 24] була розроблена трирівнева методологія, яка дозволила дослідникам досягти трьох цілей: *аналіз метадискурсу* надав можливість розпізнати лінгвістичні маркери, що використовуються для виявлення мовленнєвих актів (не)ввічливості; *аналіз дискурсу* уможливив визначення сценаріїв, які призвели до оцінок (не)ввічливості; завдяки *концептуальному аналізу* дослідники змогли вивчити характер взаємозв'язку між сприйняттям і оцінкою (не)ввічливості та базових культурних концептуалізацій, а також етнографію останніх;

✓ *корпусний аналіз* (corpus-based analysis), основна мета якого полягає у визначенні асоціативних моделей – таких, як сполучення (collocations), зв'язування (colligations) та конструювання (collostruction) мовних одиниць у великих, але добре окреслених корпусах даних [17];

✓ *етнографічно-концептуальний аналіз тексту/ілюстрацій* (ethnographic-conceptual text/visual analysis), в рамках якого Т. Дін [13] розробляє чотириступеневу модель вивчення відображених у текстах культурних концептуалізацій: 1) визначення цільових культурних концептуалізацій у назві, домінуючій теми або ключових (повторюваних) концептів; 2) проведення етнографічного огляду виявлених цільових культурних концептуалізацій у текстах з антропології, соціології та культурології з покладанням на інтуїцію дослідника як культурного інсайдера; 3) здійснення концептуального аналізу, який базується на етнографічному огляді, для вибору та обговорення культурних концептів; 4) проведення семіотичного аналізу текстів/ілюстрацій з метою дослідження відображених у них культурних концептів.

Проілюструємо, як комбінація зазначених методів може бути застосована для лінгвокультурологічного аналізу конкретного мовного матеріалу.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження.

Базовим поняттям лінгвокультурології вважається лінгвокультурема, яка в найбільш узагальненому вигляді трактується як мовний знак, що вміщує у своїй смисловій структурі культурний компонент. Лінгвокультурема є комплексною трансрівневою одиницею, в якій мовний та позамовний (понятійний або предметний) смислові сегменти діалектично пов'язані, що дозволяє В.В. Воробйову визначити лінгвокультуреми як сукупність форми мовного знака, його змісту та культурного смислу, який супроводжує цей знак [1, с. 45]. Таким чином, слово або будь-яка мовна одиниця іншого рівня є структурною частиною лінгвокультуреми, і велике значення для усвідомлення сутності останньої приділяється в лінгвокультурології виявленню внутрішньої форми лексичної одиниці, яка, на думку О.О. Потебні, є центром образу предмету, образом

образу, надаючи цілісне уявлення про названий предмет та відображаючи національну специфіку заcodeваних у слові реалій культури.

Одним із найбільш яскравих прикладів лінгвокультури є ономастикон. Як зазначає Ю. М. Лотман, система власних назв утворює не лише категоріальну сферу мови, але й її особливий міфологічний прошарок: адже загальне значення власної назви в його найвищій абстракції зводиться до міфу [5, с. 286–287]. Визнаючи, що міф є найбільш ранньою формою сприйняття і розуміння світу та усвідомлення себе людиною, первісною формою духовної культури людства, правомірно стверджувати, що будь-яку власну назву (зокрема, антропонім як її різновид) можна вважати своєрідним «соціальним геном» – специфічно закодованою інформаційною структурою, яка в матеріальній формі мовного знака зберігає концентрований згусток суспільних відносин у тому вигляді, як вони відображені в суспільній свідомості індивідів, що складають соціум на його конкретному часовому та соціокультурному зрізі.

Власні імена людей справедливо вважаються скороченою історією побуту та духу народу: внутрішня форма кожного з них завжди кодує референтну ситуацію «Наречення дитини іменем», інтерпретація основних кластерів та актантів якої надає дослідникові змогу розкрити приховані в них національно-культурні смисли. Саме тому антропоніми-лінгвокультурами мають важливе значення як пам'ятка народних поглядів, понять і уявлень, і нерідко там, де мовчать хроніки та історичні документи, починають свою оповідь антропоніми. На підтвердження зазначених думок розглянемо уривок з роману Л. Уолкер 'My Lady's Deception' [27, p. 252]:

«You are Lady Jane Marlingforthe, granddaughter of Ethelbert Marlingforthe of Thrate House, Cornwall»

Jane's mouth gaped.

«Well, am I right?»

She could only stare and make little noises in her throat.

Lord Charles, pleased with himself, asked: «Well, aren't you going to ask me how I figured it out?»

She shook her head dazedly.

«The vase»

«The vase?»

«The vase. The Marlingforthe vase. It is the twin of one my grandfather purchased when he went with your grandfather to the Orient. I recognized it because I grew up with the matching one. And there was the fact of your brother's name. I know that Edgars and Ethelberts and Ethelreds abound on your family tree».

В аналізованій ситуації дівчина на ім'я Jane Marlingforthe, яка є спадкоємицею високого баронського титулу, через збіг доволі сумних обставин (смерть матері, банкрутство батька та його загибель) змушена продати батьківський маєток і вирушити на пошуки заможного нареченого під вигаданим іменем. При цьому брат Едгар видає себе за хлопчика-служку, а колишня економка стає «матір'ю» Джейн та її брата. Лорд Чарльз, молодий власник маєтку, де випадково опиняється дівчина з родиною, надає їм притулок. Вражений скромністю, шляхетністю та вихованістю Джейн, лорд невдовзі закохується в неї. І вона, сама того не усвідомлюючи, відповідає йому взаємністю. При цьому лорд Чарльз майже впевнений, що родина, яку він прихистив, насправді – представники заможного та знатного роду, які з невідомих йому причин опинились у дуже скрутному становищі. Невдовзі йому надається нагода перекоонатися в правильності своїх припущень: у кімнаті дівчини він бачить вазу, яка дуже схожа на ту, що була сімейною реліквією його власної родини. Додатковим підтвердженням здогадок лорда Чарльза стає ім'я брата Джейн: велика кількість Едгарів, Етельбертів та Етельредів на генеалогічному дереві родини Marlingforthe дало йому змогу зробити висновок про те, що перед ним – одна з представниць давнього шляхетного роду.

Цей приклад наочно демонструє потужний лінгвокультурний потенціал, закодований у внутрішній формі згаданих особових імен, а лінгвокультурологічний аналіз цих мовних одиниць дозволяє проінтерпретувати пов'язані з ними численні соціокультурні та історичні імплікації. Так, проведене дослідження показало, що композитні антропоніми типу *Edgar* (д.-англ. *ēad* «багатство, майно, володіння» + д.-англ. *gār* «спис»), *Ethelbert* (д.-англ. *thele* «шляхетний» + д.-англ. *beorht* «яскравий, знаменитий»), *Ethelred* (д.-англ. *thele* «шляхетний» + д.-англ. *r?d* «(по)рада, мудрість»), семантика апелятивних основ яких пов'язана з аксіологією англо-саксонської епохи, асоціюються в

британській культурі з представниками вищих шаблів соціальної ієрархії. Підтвердженням цього можна, на наш погляд, вважати наведений нижче фрагмент генеалогічного дерева англійської королівської родини, на якому до 1066 року (до норманського завоювання та подальшої християнізації Англії) панували імена германського походження, які мають саме такі структурно-семантичні ознаки [26, с. 411–415].

Таблиця 1

Фрагмент генеалогічного дерева англійської королівської родини

Ім'я	Семантика апелятивних основ	Роки правління
<i>Egbert</i>	«меч» + «яскравий»	(802-839)
<i>Aethelwulf</i>	«шляхетний» + «вовк»	(839-856)
<i>Aethelbald</i>	«шляхетний» + «сміливий»	(856-860)
<i>Aethelbert</i>	«шляхетний» + «яскравий»	(860-866)
<i>Aethelred</i>	«шляхетний» + «рада»	(866-871)
<i>Alfred</i>	«ельф» + «рада»	(871-899)
<i>Edward the Elder</i>	«володіння, багатство» + «страж»	(899-924)
<i>Aethelstan of England</i>	«шляхетний» + «камінь»	(924-939)
<i>Edmund</i>	«володіння, багатство» + «захист»	(939-946)
<i>Eadred</i>	«володіння, багатство» + «рада»	(946-955)
<i>Edwy</i>	«володіння, багатство» + «друг»	(955-959)
<i>Edgar</i>	«володіння, багатство» + «спис»	(959-975)
<i>Edward the Martyr</i>	«володіння, багатство» + «страж»	(975-978)
<i>Aethelred the Unready</i>	«шляхетний» + «рада»	(978-1016)
<i>Harold I</i>	«військо, армія» + «правити, управляти»	(1035-1040)
<i>Edward the Confessor</i>	«володіння, багатство» + «страж»	(1042-1066)
<i>Harold II</i>	«військо, армія» + «правити, управляти»	(1066)

Слід зазначити, що імена подібної структури та семантики апелятивів у різних індоєвропейських мовах відображали типологічно подібний культурно-історичний період так званої «воєнної демократії» з притаманним йому атрибутами – такими, як військова дружина на чолі з вождем, певні види озброєння, слава та відвага як найвищі цінності. Для порівняння наведемо список імен князів Київської Русі та правителів Русі в подальшому, після її розпаду: *Святослав Ігорович* (966–972), *Ярополк Святославович* (972–980), *Володимир Святославович (Святий)* (980–1015), *Святополк Володимирович (Окаянний)* (1015–1019), *Ярослав Володимирович (Мудрий)* (1019–1054), *Ізяслав Ярославович* (1054–1068), *Всеслав Брячиславович Полоцький* (1068–1069), *Святослав Ярославович* (1073–1076), *Всеволод Ярославович* (1078–1093), *Святополк Ізяславович* (1093–1113), *Володимир Всеволодович (Мономах)* (1113–1125), *Мстислав Володимирович (Великий)* (1125–1132), *Ярополк Володимирович* (1132–1139) та ін. Як бачимо, внутрішня форма наведених старослов'янських імен також кодує в собі культурно-історичні концепти, культурологічні смисли яких органічно вписуються в ономазіологічний простір розглянутих вище апелятивів давньогерманських антропонімів.

Подібні семантичні паралелі демонструють також сучасні англійські імена кельтського походження: *Barry(ie)* – «спис»; *Cadwal(l)ader* – «битва, бій» + «розпорядник, тобто той, хто шикує військо до бою»; *Cathal* – «битва» + «сильний»; *Dillon* – «прекрасний, хоробрий»; *Duncan* – «смагливий» + «битва», тобто «смагливий воїн»; *Feargus* – «людина, чоловік» + «сила, мужність»; *Fergal* – «людина» + «доблесть»; *Finlay* – «прекрасний, славетний» + «воїн», тобто «герой»; *Harvey* – «бій» + «здатний», тобто «боездатний»; *Kendrick* – «начальник, головний» + «чоловік, герой»; *Lennox* – букв. «військовий керманіч»; *Meilyr* – «керманіч» + «правитель, господин»; *Neal* – «переможець»; *Tudur* – «люди» + «правитель, керманіч».

Наведені вище приклади антропонімів-лінгвокультурем наочно демонструють думку про те, що структура останніх є складнішою, ніж в звичайних мовних одиницях: вона акумулює в собі

як суто мовне представлення (форму думки), так і позамовне середовище (ситуацію, реалію). Ім'я (слово) як сигнал у людини, що знає та використовує мову, супроводжується своєрідним «культурним ореолом», за відсутності якого неможливо «прочитати» текст внутрішньої форми мовної одиниці як відображення культурного феномену. Процес «окультурювання» мовної одиниці веде інтерпретатора-дослідника в напрямку від «відгадування» її значення до знання про закодовану в цьому значенні національно-культурну реалію та включення останньої до сітки культурних асоціацій, притаманних соціуму на певному зрізі його історичного розвитку.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. З моменту виникнення наприкінці минулого століття міждисциплінарної науки під назвою «лінгвокультурологія» успішно функціонують вітчизняні й зарубіжні дослідницькі студії і школи, в рамках яких народжуються евристичні концепції та розробляються релевантні для їх верифікації методики лінгвокультурного аналізу. На стадії активного формування знаходяться також «термінна система лінгвокультурології» [4] та понятійний апарат цієї відносно молодій галузі наукового знання. В цілому, слід зазначити, що лінгвокультурологія успішно поєднує методологізм і аналітику з наративністю й оповіданням як вільним роздумом, і відбувається це на перетині різних обріїв культури, науки і мистецтва [8, с. 500]. Міждисциплінарний характер лінгвокультурології є основою її міждисциплінарної відкритості, і майбутні дослідження в цій галузі матимуть набагато ширший, ніж зараз, діапазон. У цьому контексті перспективними видаються дослідження, спрямовані на розроблення та імплементацію нових моделей інтерпретації взаємозв'язків у базовій лінгвокультурній тріаді «мова – людина – культура».

Джерела та література

1. Воробьев В. В. Лингвокультурология : монография / В. В. Воробьев. – М. : РУДН, 2008. – 336 с.
2. Корнилов О. А. Языковые картины мира как производные национальных менталитетов : монография, 2-е изд., испр. и доп. / О. А. Корнилов. – М. : ЧеРо, 2003. – 349 с.
3. Красных В. В. Этнопсихоллингвистика и лингвокультурология : курс лекций / В. В. Красных. – М. : ИТДГК «Гнозис», 2002. – 284 с.
4. Левченко О. П. Лінгвокультурологія та її термінна система / О. П. Левченко // Проблеми української термінології. – № 490. – Львів, 2003. – С. 105–113. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK_Wisnyk490/TK_wisnyk490_lewchenko.htm
5. Лотман Ю. М. Миф – имя – культура / Ю. М. Лотман, Б. А. Успенский // Труды по знаковым системам : учён. зап. / Тартуский гос. ун-т. – 1973. – Вып. 308. – Т. VI. – С. 282–306.
6. Маслова В. А. Лингвокультурология : учеб. пособие для студ. высш. учеб. завед. / В. А. Маслова. – М. : Изд. центр «Академия», 2001. – 208 с.
7. Мізін К. І. Методологічна валідність лінгвокультурології VS зіставної лінгвокультурології: аргументи та контраргументи / К. І. Мізін // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія : Філологічні науки. – 2015. – № 2. – С. 104–110. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vduepf_2015_2_15.
8. Микешина Л. А. Философия познания. Полемиические главы / Л. А. Микешина. – М. : Прогресс-Традиция, 2002. – 624 с.
9. Сватко Ю. И. Мир имени: явленность смысла (Ещё одна попытка осмысления философии имени) / Ю. И. Сватко // Философия имени: в поисках новых пространств. – Харьков : Око, 1993. — С. 3–68.
10. Хроленко А. Т. Основы лингвокультурологии / А. Т. Хроленко. – М. : Флинта, 2009. – 184 с.
11. Шаклеин В. М. Лингвокультурология. Традиции и инновации : монография / В. М. Шаклеин. – М. : Флинта, 2017. – 809 с.
12. Creese A. Linguistic ethnography / A. Creese // Encyclopedia of language and education. – Vol. 10. Research methods in language and education. – New York : Springer, 2008. – P. 229–241.
13. Dinh T. N. Cultural Linguistics and ELT curriculum: the case of Vietnamese textbooks / T. N. Dinh // Advances in Cultural Linguistics. – Singapore : Springer Nature, 2017. – P. 721–745.
14. Frank R. M. A future agenda for research on language and culture / R. M. Frank // The Routledge handbook of language and culture. – London : Routledge, 2015. – P. 493–512.
15. Frank R. M. On constructing a research model for historical cognitive linguistics (HCL): some theoretical considerations / R. M. Frank, N. Gontier // Historical Cognitive Linguistics. – Berlin : Mouton de Gruyter, 2011. – P. 31–69.
16. Goatly A. Washing the Brain: Metaphor and Hidden Ideology / A. Goatly. – Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins, 2007. – 431 p.

17. Jensen K. E. Corpora and cultural cognition: How corpus-linguistic methodology can contribute to Cultural Linguistics / K. E. Jensen // *Advances in Cultural Linguistics*. – Singapore : Springer Nature, 2017. – P. 477–505.
18. Ross M. Cross-cultural discrepancies in self-appraisals / M. Ross, S.J. Heine, A.E. Wilson, S. Sugimori // *Personality and Social Psychology Bulletin*. – Vol. 31(9), 2005. – P. 1175–1188.
19. Sharifian F. Cultural conceptualisations in English words: a study of Aboriginal children in Perth / F. Sharifian // *Language and Education*. – Vol. 19(1), 2005. – P. 74–88.
20. Sharifian F. On collective cognition and language / F. Sharifian // *Social Cognition and Language: Expression of the Social Mind*. – Berlin : Mouton de Gruyter, 2009. – P. 163–180.
21. Sharifian F. *Cultural Linguistics. Cultural conceptualization and language* / F. Sharifian – Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2017. – 171 p.
22. Sharifian F. “But it was all a bit confusing...”: Comprehending Aboriginal English texts / F. Sharifian, J. Rochecouste, I.G. Malcolm // *Language, Culture and Curriculum*. – Vol. 17 (3), 2004. – P. 203–228.
23. Sharifian F. Perception of (im)politeness and underlying cultural conceptualisations: a study of Persian / F. Sharifian, T. Tayebi // *Pragmatics and Society*. – Vol. 8(2), 2017(a). – P. 31–53.
24. Sharifian F. Perceptions of impoliteness from a Cultural Linguistics perspective / F. Sharifian, T. Tayebi // *Advances in Cultural Linguistics*. – Singapore : Springer Nature, 2017 (b). – P. 389–409.
25. Sharifian F. “Understanding stories my way”: Aboriginal-English speaking students’ (mis)understanding of school literacy materials in Australian English / F. Sharifian, A. Truscott, P. K?nigsberg. – Leederville ; WA : Department of Education, 2012. – 116 p.
26. *The Wordsworth Dictionary of British History* / ed. by J. P. Kenyon. – Hertfordshire : Wordsworth Editions, 1996. – 416 p.
27. Walker L. *My Lady’s Deception*. – New York : Zebra Books, 1990. – 256 p.

References

1. Vorobjov, Vladimir. 2008. *Lingvokulturologiia*. Moskva: RUDN.
2. Kornilov, Oleg. 2003. *Yazykovye kartiny mira kak proizvodnye natsyonalnyh mentalitetov*. M.: CheRo.
3. Krasnykh, Viktoriya. 2002. *Etnopsiholingvistika i lingvokulturologiia*. M.: ITDGK «Gnozis».
4. Levchenko, Olena. 2003. “Lingvokulturologiia ta yii terminna sistema”. *Problemy ukrainskoi terminologii*, 490: 105–113.
5. Lotman, Yuriy, and Uspenskiy, Boris. 1973. “Mif – imya – kultura”. *Trudy po znakovym sistemam*, 308: 282–306.
6. Maslova, Valentina. 2001. *Lingvokulturologiia*. M.: Izdatelskiy centr «Akademii».
7. Mizin, Kostyantyn. 2015. “Metodolohichna validnist linhvokulturolohii VS zistavnoi linhvokulturolohii: arhumenty ta kontrarhumenty”. *Visnik Dnipropetrovskogo universytetu imeni Alfreda Nobelia*, 2: 104–110.
8. Mikeshina, Lyudmila. 2002. *Filosofiiia poznaniia. Polemicheskie glavy*. M.: Progress-Tradiciya.
9. Svatko, Yuriy. 1993. “Mir imeni: yavlennost smysla (eshyo odna popytka osmysleniia filosofii imeni)”. *Filosofiiia imeni: v poiskah novykh prostranstv*, edited by Dmitriy Rudenko, 3–68. Harkov: Oko.
10. Hrolenko, Aleksandr. 2009. *Osnovy linhvokulturologii*. Moskva: Flinta.
11. Shacklein, Viktor. 2017. *Lingvokulturologiia. Tradicii i innovacii*. Moskva: Flinta.
12. Creese, Angela. “Linguistic ethnography”. *Encyclopedia of language and education. Vol. 10. Research methods in language and education*, 229–241. New York: Springer.
13. Dinh, Thuy. 2017. “Cultural Linguistics and ELT curriculum: ehe case of Vietnamese textbooks”. *Advances in Cultural Linguistics*, edited by Farzad Sharifian, 721–745. Singapore: Springer Nature.
14. Frank, Roslyn M. “A future agenda for research on language and culture”. *The Routledge handbook of language and culture*, edited by Farzad Sharifian, 493–512. London: Routledge.
15. Frank, M. Roslyn, and Natalie Gontier. 2011. “On constructing a research model for historical cognitive linguistics (HCL): some theoretical considerations”. *Historical Cognitive Linguistics*, edited by Winters, Margaret E., Heli Tissari, and Kathryn Allan, 31–69. Berlin: Mouton de Gruyter.
16. Goatly, Andrew. 2007. *Washing the Brain: Metaphor and Hidden Ideology*. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins.
17. Jensen, Kim. “Corpora and cultural cognition: how corpus-linguistic methodology can contribute to Cultural Linguistics”. *Advances in Cultural Linguistics*, edited by Farzad Sharifian, 477–505. Singapore: Springer Nature.
18. Ross, Michael, and Steven J. Heine, and Anne E. Wilson, and Shinkichi Sugimori. 2005. “Cross-cultural discrepancies in self-appraisals”. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31(9): 1175–1188.
19. Sharifian, Farzad. 2005. “Cultural conceptualisations in English words: A study of Aboriginal children in Perth.” *Language and Education*, 19(1): 74–88.
20. Sharifian, Farzad. 2009. “On collective cognition and language”. *Language and Social Cognition: Expression of the Social Mind*, edited by Hanna Pishwa, 163–180. Berlin: Mouton de Gruyter.
21. Sharifian, Farzad. 2017. *Cultural Linguistics. Cultural conceptualization and language*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

22. Sharifian, Farzad, and Judith, Rochecouste, and Ian G. Malcolm. 2004. "But it was all a bit confusing..." Comprehending Aboriginal English texts". *Language, Culture and Curriculum*, 17(3): 203–228.
23. Sharifian, Farzad, and Tahmineh Tayebi. 2017(a). "Perception of (im)politeness and underlying cultural conceptualisations: A study of Persian." *Pragmatics and Society* 8(2):31-53.
24. Sharifian, Farzad, and Tahmineh Tayebi. 2017(b). "Perceptions of impoliteness from a Cultural Linguistics perspective". *Advances in Cultural Linguistics*, edited by Farzad Sharifian, 389–409. Singapore: Springer Nature.
25. Sharifian, Farzad, and Adriano Truscott, and Patricia K?nigsberg. 2012. "Understanding stories my way": *Aboriginal-English speaking students' (mis)understanding of school literacy materials in Australian English*. Leederville, WA: Department of Education.
26. Kenyon, John P. ed. 1996. *The Wordsworth Dictionary of British History*. Hertfordshire: Wordsworth Editions.

Гнаповская Людмила, Дорда Светлана. «Язык» – «Человек» – «Культура» в лингвокультурологической перспективе. В статье диалектика взаимосвязей элементов семиотической триады «язык – человек – культура» анализируется в лингвокультурологической перспективе. Исследование базируется на арсенале отечественных и зарубежных разработок, в недрах которых формируется понятийно-терминологический аппарат современной лингвокультурологии. Приводятся различные точки зрения на спектр задач, которые решаются этой междисциплинарной областью научного знания; в ее фокусе находится поиск характеристик языка как культурного кода нации. Мысль об интегративности феноменологической природы лингвокультурологии вобрала в себя компоненты методологического аппарата разных наук (психологии, этнографии, социологии, когнитологии, культурологии и т.п.) и иллюстрируется путем краткого обзора методов, используемых в современных лингвокультурных исследованиях, которые именно благодаря интегративности, приобретают статус валидного источника информации о национально специфической логике восприятия и оценивания мира определенным социумом. Исходя из этого, основные теоретические положения статьи иллюстрируются на материале интерпретации лингвокультурного потенциала, закодированного во внутренней форме английской антропонимии. Выбор онимов в качестве объекта анализа объясняется спецификой их семиотического статуса: семантическая структура онимических знаков неразрывно связана с внеязыковыми характеристиками этнокультурного сообщества, в недрах которого они зародились. Выполняя функцию общественно обусловленной идентификации максизнака – *человека* – в разнообразии его пространственных, деятельностных, личностных, ценностных ориентиров, онимы функционируют как своеобразные культурно-исторические индексы общественно значимых реалий, что позволяет трактовать их как лингвокультуреми. Разворачивание смыслового пространства этих культурем предоставляет исследователю возможность декодировать реалии жизни этноса-носителя языка на определенном этапе его социально-культурного развития, в частности те из них, которые в силу ряда причин внеязыковой природы были утрачены, вышли из обихода или оказались забытыми и могут быть реконструированы исключительно через процедуры лингвокультурного анализа.

Ключевые слова: лингвокультурология, методы лингвокультурного анализа, культурологические концептуализации, лингвокультурема, ономастическая лексика, лингвокультурный потенциал языкового знака.

Hnapovska Liudmyla, Dorda Svitlana. "Language" – "Man" – "Culture": Cultural Linguistics Perspective. The article provides linguistic-and-cultural perspective on dialectics of elements interrelations within semiotic triad "language – man – culture". The research is based on the arsenal of domestic and foreign studies that form conceptual and terminological apparatus of modern Cultural Linguistics as an autonomous research field. The paper presents different views on the spectrum of tasks solved within the framework of Cultural Linguistics with its focus on analyzing the language system as the nation's culture code. The integrative nature of Cultural Linguistics is demonstrated through brief overview of the methods it uses – the ones drawn from various sciences (e.g. psychology, ethnography, sociology, cognitive science, culture studies, etc.), which has enabled this field to acquire the status of a valid source of information about the nationally-specific logic of the world perception by a certain ethnic community. Theoretical background to the study is exemplified through interpretation of solid linguistic and cultural potential encoded in the inner form of English anthroponymy. The choice of proper names as a research object derives from specificity of their semiotic status: as language signs anthroponyms function as distinctive cultural and historical indices of variety of conceptual manifestations of MAN in certain socio-cultural context. With respect to this onym is treated in the article as a linguistic cultureme – the unity of language sign form, its meaning and cultural content. Interpreting semantic space of these linguistic culturemes enables the researcher to extract knowledge of realia (both material and spiritual), in particular those that have been lost, become obsolete or forgotten due to a number of extra-linguistic factors, and often linguocultural analysis appears the only decoding instrument.

Key words: Cultural Linguistics, methods of linguocultural analysis, cultural conceptualizations, linguistic cultureme, onym, linguistic and cultural potential of a language sign.